

Chizmachilik o`qitishda asosiy didaktik tamoyillar va metodlar

Ergashev. M

Qo`qon davlat pedagogika instituti o`qituvchisi

Abstract:	Keywords:
Ushbu maqolada chizmachilik o`qitishda asosiy didaktik tamoyillar va metodlar haqida atroflicha ma'lumotlar berilgan.	Chizmachilik, didaktik tamoyillar, metodlar, samaradorlik, o`qituvchi.
В данной статье описаны основные дидактические принципы и методы обучения рисованию.	Рисование, дидактические принципы, методы, эффективность, учитель
This article describes the basic didactic principles and methods of teaching drawing.	Drawing, didactic principles, methods, efficiency, teacher.
Keywords:	

Hozirgi zamon o`qituvchilari o`quv-tarbiya ishining sifat va samaradorligini kundan-kunga oshirib borish shart. O`quvchilarning bilimga qiziqishini rivojlantirib, ularning o`z bilimi, ko`nikma va malakasini mustaqil ravishda to`ldirib borishiga erishish lozim. Bu masalalarni amalga oshirishda dars berish jarayonida o`qitishning didaktik tamoyillariga amal qilish zarurdir, ana shundagina yuqoridagi vazifalarni amalga oshirish uchun zarur shart-sharoit yaratiladi. Didaktik tamoyillar o`qitishning ilmiy asoslaridir.

1. O`qitishning ilmiylik tamoyili. O`qitishning ilmiylik tamoyili o`quvchilarga chizmachilik kursining planimetriya va chizma geometriyaning ilmiy metodlariga asoslangan qoidalarini o`zlashtirishni taklif qiladi. Geometriya darsida olingan bilimlar o`z navbatida chizmachilik darslarida umimlashtiriladi va ma`lum darajada boyitiladi.

A) Bilimlarni o`zlashtirishda o`rganayotgan fanlarni buzmasdan to`g`ri qabul qilish. Chizmani bajarish va o`qishda GOST qoidalarini bilishlari shartdir, bu esa ilmiy prinsipning birinchi talabidir.

2. Izchillik tamoyili bo`yicha o`quvchilar bilimlarining har bir qismi avval yaxshi o`zlashtirilgan bilimlarga asoslansa ana shunda mustahkam o`zlashtiriladi. Agar bilim o`qituvchi tomonidan qattiq sistemada berilsa va har bir keyingi ilmiy tushuncha oldingisidan kelib chiqsa oldingi tushunchalar esa keyingi tushunchalar o`z rivojini topsa, faqat shu vaqtdagina bilimlar ongli va mustahkam o`zlashtiriladi.

Grafik bilimlarni o`zlashtirishning ozchilligi o`quvchilarning bilim saviyasini ham qobiliyatini ketma-ket rivojlanishini ham ta`minlaydi. Izchillik tamoyili chizmalarni o`qish uchun chizmalar tanlash o`qituvchidan moxirlikni va pedagogik jihatdan to`g`ri chizmalarni tanlashni talab qiladi.

3. O`quvchilarni chizmachilik darslarida bilimlarini ongli ravishda o`zlashtirishga o`rgatish o`qituvchining asosiy vazifalaridan biridir. O`qitishda o`quvchilarning faollik va onglilik tamoyili, chizmachilik bo`yicha urganilayotgan materialni yaxshi tushunilishi va anglanilishi o`quvchilar chizmalarini o`qish va chizish protsessida geometrik:

=====
yasashlarning manosiga etishlarini predmet chizmasi bo'yicha uning xajmiy formasini ko'ra bilishni talab qiladi. o'quvchilarning o'rganilayotgan materialiga ongli qarashlari va uni faol qabul qilishlariga erishishda, ularning yosh xususiyatlarini ham hamma vaqt hisobga olish mumkin.

4. O'qitishning ko'rsatmalilik tamoyili. Bu tamoyilda chizmachilik darslarida ma'lum tasavvur va tushunchalar har xil bo'lsin. Bu o'rganilayotgan predmetlar va moddiy dunyo hodisalari yoki ularning tasavvurlari bilan jonli aloqa qilish orqali amalga oshiriladi. O'quvchilar tomonidan bilim o'zlashtirishning ta'minlaydigan ko'rsatmalilik prinsipi didaktikada allaqachon ishlab chiqilgan va unga Yan Amos Komenskiydan to hozirgi kungacha yangi mazmunga ega bo'lgan hamma pedagoglar tomonidan qo'llab kelinmoqda. Chizmachilik o'qitishda bu tamoyil birinchi darajali ahamiyatga ega, chunki chizmachilik geometriya kabi fazoda har xil predmetlarning shaklini, o'lchamlarini o'zaro joylashuvini o'rganadi. Ko'rsatmalilik tamoyili o'quvchilarning asl aniq bilimlar bilan qurollantirishni talab qiladi, chizmachilik bo'yicha olinadigan bilimlarni yaxshi uzlashtirishga yordam beradi. Chizmachilik darslarida ko'rgazmali qurollar bilan ishlash metodikasi turlichadir. Ko'rsatmali qurollar yangi mavzuni bayon etishda va uni takrorlashda, mustahkamlashda ham o'qitish vositasi ekani nazarda tutish zarur.

5. O'quvchilarning bilimlarini mustahkam uzlashtirish tamoyili.

Bu tamoyil chizmachilik o'qitishni o'quvchilar oldin o'tilgan materialni yodiga tushurib va undan o'quv ham amaliy maqsadlarda foydalaniladigan qilib tashkil etish zarurligi bilan ifodalanadi. O'quvchilarining bilimlarini o'zlashtirish ko'pincha o'quvchilarga o'tilgan o'quv materialini metodikasiga o'quvchilarning faolliligiga ularning o'qish jarayonida uchraydigan hamma qiyinchiliklarning yengish istaklariga bog'liqdir.

Bilimlarning mustahkamligi GOST ning ayrim qoidalarini va ba'zi ta'riflarini esda bo'lishi bilan erishiladi. Komenskiy - yaxshi tushunilgandan boshqa hech nimani yodlab olishni majbur qilib bo'lmaydi - deb tasdiqlaydi.

O'quvchilarning bilimlarini yanada puxta bilish uchun, ular oldingi o'tilgan materiallarga tayanish kerak. Chizmachilik darslarida takrorlash metodikasi o'qitish jarayonida foydalaniladigan turli ko'rgazmali qurollardan foydalanish mumkin.

6. O'qitishning tushunarlilik tamoyili. Tushunarlilik tamoyili o'qitishning mazmun va metodlari o'quvchilarning yosh xususiyatlari va darajasiga mos kelishini talab qiladi.

O'qitish tamoyillari o'qitish qoidalarini ham o'z ichiga olishi bunday elementlar didaktik qoidalar:

1) osondan qiyinga;

2) ma'lumdan noma'lumga

3) oddiydan murakkabga.

Birinchi qoida osondan qiyinga 8- sinfda o'quvchilar geometrik ham proyektiv chizmachilikdan avval oddiy grafik masalalarni ochib keyin ancha qiyinroq masalalarga o'tiladi.

Ikkinchi qoida – ma'lumdan noma'lumgacha o'qituvchidan yangi materialni bayon qilishdan oldin o'rganilgan mavzuga tayanishni talab qiladi.

=====

Uchinchi qoida - oddiydan murakkabga -o`quvchilar oldin oddiy keyin esa o`rganilgan masalani o`zlashtirishni talab qiladi.

O`qitish metodi tushunchasi shu vaqtgacha murakkab tushunchalardan biri bo`lib kelmoqda. Pedagogikada aniq bir to`xtamga kelinmagan bo`lsada, ko`pchilik didaktlar o`qitish metodini o`quvchilarning o`quv-bilish faoliyatini tashkil qilish usuli sifatida tan olmoqda.

Metod grekcha so`z bo`lib tekshirish, usul degan ma`noni bildiradi. Ta`lim jarayonida metod ma`lum o`quv-tarbiya maqsadlariga erishishda o`zaro bog`langan o`qituvchi va o`quvchi faoliyatini tartiblashtirgan usul sifatida namoyon bo`ladi. Shu nuqtai nazardan qaralganda xar bir o`qitish metod o`qituvchining o`rgatuvchilik ishi bilan o`quvchilarning faol o`quv-bilish faoliyatini tashkil qilishni o`z ichiga oladi.

Shunday qilib o`qitish metodi deyilganda o`qituvchining o`qitish usullari va o`rganilayotgan materiallarni o`zlashtirishga yo`naltirilgan turli didaktik vazifalarni xal qilishda o`quvchilarning o`quv-bilish faoliyatini tashkil qilish tushuniladi.

O`qitish metodini tanlash o`quv materialining mazmuni, dars mavzusiga bog`liq. Metodni tanlashda bilim manbai va eng yaqin didaktik maqsadlarga amal qilinadi.

O`qituvchining og`zaki xikoya qilib tushuntirishi.

Chizmachilikda ko`p darslar o`qituvchining og`zaki tushuntirishidan boshlanadi. Vu metod yangi mavzuni tushuntirishda ko`rgazmali qurollarni namoyish qilish bilan birganlikda olib boriladi.

O`qituvchining xikoyasi darsda olingan bilimning amaliy ahamiyatini ochib berishi va ularning xayotdagi zaruriyatini tushuntirish lozim.

Kuzatish. Bunda o`quvchining obyektini biroq maqsad ostida yo`nalitirilgan idroki tushuniladi.

Taqqoslash. Taqqoslash deyilganda bir xil narsalardagi farqlar va xar xil narsalardagi umumiy tomonlarni aniqlash tushuniladi.

Bu metod chizmachilikda quyidagi masalalarni yechishda namoyon bo`ladi:

1. Narsalarni taqqoslab ularning umumiy belgilari va o`zgachaligini aniqlash;
2. Tasvirlash usullarini taqqoslab, ularning farqini aniqlash;
3. Chizmalarni ularning ko`rgazmali tasvirlari bilan taqqoslab ular orasidagi moslikni aniqlash.

Modellashtirish. Bu metod orqali o`quvchining chizmachilik bo`yicha zarur bilim, ko`nikma va malakani o`zlashtirishiga erishiladi. Bu metod o`quvchining fazoviy tasavvurini va fikrlash faoliyatini rivojlantirishda katta rol o`ynaydi. Modellashtirish plastilin, loy, karton, penoplast va sim yordamida amalga oshirilishi mumkin.

ADABIYOTLAR:

1. Achilov Nurbek Norboy o`g`li, Bekqulov Quddrat Shaydulloyevich, Ko`kiyev Boburmirzo Baxodir o`g`li & Jumayev Isroil Omandovlat o`g`li (2020).
2. Achilov, N. N. (2020). O'yinli texnologiyalardan foydalanib chizmachilik darslarida o'quvchilar ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish va dars samaradorligini oshirish metodikasi.

- =====
3. Ko'kiyev, B.B., (2021). Bo'lajak tasviriy san'at va chizmachilik o'qituvchilarda ijodkorlikni rivojlantirish.
 4. Xalimov Moxir, Achilov Nurbek, Bekqulov Quadrat, Xo'jaqulov Elbek, Ko'kiyev Boburmirzo (2020). CHIZMACHILIK VA CHIZMAGEOMETRIYA FANLARIDA BURCHAK TOPISHNING BAZI USULLARI.
 5. Murodov Sh.K va boshqalar, (2020). Chizma geometriya. Oliy pedagogika o'kuv yurtlari uchun darslik, Toshkent, "Iqtisod-moliya".